

KINH NGHIỆM XÂY DỰNG VÀ PHƯƠNG THỨC GIAO CÁC LOẠI BÀI TẬP THEO HỌC CHẾ TÍN CHỈ

TS. NGUYỄN QUANG TUYẾN *

1. Mục đích và ý nghĩa của việc xây dựng các loại bài tập theo học chế tín chỉ

1.1. Mục đích của việc xây dựng các loại bài tập theo học chế tín chỉ

Một trong những ưu thế của phương thức đào tạo theo học chế tín chỉ so với phương thức đào tạo theo niên chế đó là phương thức đào tạo này khuyến khích, tạo điều kiện cho sinh viên phát huy tính chủ động, sáng tạo trong học tập. Điều này thể hiện ở việc học tập theo hình thức tín chỉ, sinh viên phải hoàn thành các loại bài tập trong suốt quá trình học tín chỉ, bao gồm: bài tập cá nhân/tuần, bài tập nhóm/tháng, bài tập lớn/học kì. Mục đích chủ yếu của việc xây dựng các loại bài tập theo học chế tín chỉ là:

- Phát huy tính chủ động, sáng tạo của sinh viên trong suốt quá trình học tập;

- Tạo áp lực để sinh viên động não, tìm tòi và tự mình tiếp nhận, trang bị các kiến thức mới hay nói cách khác là giúp sinh viên học tập một cách tự giác, tích cực;

- Tạo điều kiện để giáo viên có thể đánh giá chính xác, công bằng, khách quan khả năng sáng tạo, tính tích cực, thái độ, ý thức chuyên cần của từng sinh viên cũng như từng nhóm sinh viên trong lớp học;

- Chuyển từ phương thức đào tạo mang nặng tính lí thuyết, áp đặt sang phương thức đào tạo chú trọng vào việc rèn luyện, trang bị các kĩ năng ứng dụng, kĩ năng phân tích, sáng tạo... cho sinh viên thông qua việc giải quyết những bài tập tình huống cụ thể; đồng thời kích thích sự hứng thú, hăng say học tập trong sinh viên.

1.2. Ý nghĩa của việc xây dựng các loại bài tập theo học chế tín chỉ

Một trong những điểm yếu của nền giáo dục đại học nước nhà là quá trình đào tạo mang nặng tính lí thuyết, sinh viên ít có điều kiện thực hành, thiếu kĩ năng áp dụng kiến thức được trang bị vào giải quyết các tình huống thực tiễn. Hình thức đào tạo theo học chế tín chỉ góp phần vào việc khắc phục điểm yếu này. Một trong những nội dung mà phương thức đào tạo theo học chế tín chỉ coi trọng là việc xây dựng các loại bài tập. Ý nghĩa của việc làm này là:

- Tạo cơ hội khuyến khích người học tự trang bị, rèn luyện kĩ năng vận dụng kiến thức lí thuyết vào việc giải quyết các tình huống cụ thể;

- Với các loại bài tập khác nhau sẽ giúp

* Giảng viên chính Khoa pháp luật kinh tế Trường Đại học Luật Hà Nội

ĐÀO TẠO

sinh viên có điều kiện rèn luyện tính độc lập, sáng tạo trong nghiên cứu khoa học; rèn luyện kỹ năng hợp tác, làm việc nhóm; rèn luyện kỹ năng thuyết trình; rèn luyện kỹ năng viết, phân tích, lập luận logic, khoa học v.v..

- Thông qua việc xây dựng các loại bài tập không chỉ khuyến khích người học học tập tích cực mà còn kích thích, nâng cao sự say mê, hứng thú cho sinh viên trong học tập;

- Giúp giáo viên có thêm cơ hội tiếp xúc, trao đổi với sinh viên; thông qua đó trau dồi thêm kiến thức chuyên môn, kỹ năng giao tiếp;

- Phát huy tính chủ động, tích cực của giáo viên và sinh viên trong quá trình dạy và học;

- Góp phần phát huy tính dân chủ của giáo viên và sinh viên trong quá trình dạy và học;

- Tạo cơ hội để sinh viên thu thập, khai thác thông tin qua sách, báo, tài liệu tham khảo v.v. đồng thời giúp sinh viên nhận thức được vai trò, vị trí của thư viện trong quá trình đào tạo đại học v.v..

2. Kinh nghiệm xây dựng các loại bài tập theo học chế tín chỉ

Để xây dựng các loại bài tập có chất lượng, đáp ứng yêu cầu của phương thức đào tạo theo học chế tín chỉ, theo chúng tôi cần chú ý một số nội dung sau đây:

Thứ nhất, khi xây dựng các loại bài tập, giáo viên cần bám sát yêu cầu, đề cương môn học, nội dung chương trình, kế hoạch

giảng dạy cũng như hồ sơ môn học; căn cứ vào đối tượng người học để thiết kế các loại bài tập cá nhân/tuần, bài tập nhóm/tháng, bài tập lớn/học kỳ cho phù hợp với tiến độ giảng dạy. *Ví dụ*: Ở Bộ môn luật đất đai Trường Đại học Luật Hà Nội, căn cứ vào nội dung, kế hoạch giảng dạy, chúng tôi thiết kế các loại bài tập khác nhau, bao gồm:

- Bài tập cá nhân/tuần: Đây là dạng bài tập đơn giản nhất, được thiết kế cho sinh viên sau khi đã học xong một tuần về lý thuyết. Loại bài tập này yêu cầu sinh viên lý giải một vấn đề lý thuyết trong chuyên đề đã được học hoặc áp dụng kiến thức lý thuyết để giải quyết một ví dụ tình huống giản đơn hoặc là dạng bài tập trắc nghiệm trả lời đúng, sai. *Ví dụ*: Sau khi học xong vấn đề lý thuyết thứ nhất - Những vấn đề lý luận chung về ngành luật đất đai, sinh viên được giao bài tập cá nhân/tuần với các dạng như: Anh (chị) hãy cho biết các trường hợp sau, trường hợp nào thuộc đối tượng điều chỉnh của ngành luật đất đai? Giải thích vì sao? Hoặc anh (chị) hãy cho biết tại sao việc ưu tiên bảo vệ nhóm đất nông nghiệp là nguyên tắc cơ bản của ngành luật đất đai v.v..

- Bài tập nhóm/tháng: Loại bài tập này được xây dựng bên cạnh sự phong phú về các dữ kiện, tình tiết còn giúp giáo viên có thể đưa ra những yêu cầu cho một nhóm sinh viên để họ có thể “cá thể hoá” nhiệm vụ, trách nhiệm của từng thành viên đồng thời tích hợp kết quả công việc của từng thành viên thành kết quả chung của cả nhóm. *Ví dụ*: Bài tập nhóm đề cập một vụ việc tranh

ĐÀO TẠO

chấp đất đai, giải quyết khiếu nại tố cáo về đất đai, các yêu cầu được đưa ra cho nhóm sinh viên phải giải quyết là: *Một là* anh (chị) hãy bình luận các hành vi của cơ quan nhà nước có thẩm quyền giải quyết tranh chấp đất đai; *Hai là* anh (chị), hãy bình luận về trình tự, thủ tục giải quyết tranh chấp trong vụ việc này; *Ba là* anh (chị) hãy cho biết trong vụ việc này ai là người có quyền và lợi ích hợp pháp cần phải bảo vệ? Giải thích vì sao? *Bốn là* anh (chị) hãy cho biết ý kiến của mình về trình tự khiếu nại, tố cáo về đất đai và giải quyết khiếu nại, tố cáo về đất đai; *Năm là* theo anh (chị) cần phải làm gì để bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của bên bị thiệt hại? Hãy giúp họ soạn thảo nội dung đơn khiếu nại gửi cơ quan nhà nước có thẩm quyền v.v..

- Bài tập lớn/học kì: Đây là dạng bài tập có tính tổng hợp cao nhất, với các tình tiết diễn biến phức tạp mà muốn giải quyết được, sinh viên phải vận dụng toàn bộ kiến thức lí thuyết của môn học để xử lí. Loại bài tập này được thiết kế sau khi sinh viên đã học xong toàn bộ chương trình lí thuyết của môn học luật đất đai.

Các loại bài tập này được thiết kế để giảng dạy theo học chế tín chỉ 15 tuần. Tuy nhiên, đối với chương trình giảng dạy theo học chế tín chỉ chuyên đề, do sự hạn chế về thời gian (học chế tín chỉ chuyên đề chỉ được xây dựng giảng dạy trong 3 tuần hoặc 5 tuần) nên Bộ môn chỉ thiết kế các dạng bài tập: bài tập cá nhân, bài tập nhóm và bài tập lớn.

Thứ hai, mỗi loại bài tập có yêu cầu và mục đích khác nhau. Vì vậy khi thiết kế bài tập, giáo viên phải xây dựng các modul bài tập với những dạng, những tình huống và mức độ phức tạp khác nhau; nên thiết kế bài tập theo trình tự từ đơn giản đến phức tạp; từ dễ đến khó, cụ thể: bài tập cá nhân/tuần được thiết kế với những dữ kiện đơn giản và yêu cầu dễ hơn so với loại bài tập nhóm/tháng. Tương tự đối với bài tập lớn/học kì.

- Đối với loại bài tập nhóm/tháng: Đây là dạng bài tập áp dụng cho một nhóm sinh viên, vì vậy cần được thiết kế với nhiều tình tiết phức tạp, rắc rối để huy động sự động não của cả nhóm vào việc giải quyết. Hơn nữa khi xây dựng dạng bài tập này, giáo viên nên đưa ra các yêu cầu khác nhau đối với cả nhóm. Các yêu cầu được “cá thể hoá” chi tiết đến từng thành viên nhằm đảm bảo tất cả thành viên trong nhóm đều phải tham gia và mỗi người đều có nhiệm vụ riêng của mình.

- Đối với bài tập lớn/học kì. Đây là dạng bài tập được thiết kế để sinh viên thực hiện khi kết thúc môn học, vì vậy phải được thiết kế theo mô hình tổng hợp với các yêu cầu phức tạp đòi hỏi sinh viên phải vận dụng tất cả những kiến thức đã được học vào việc giải quyết yêu cầu của loại bài tập này.

Thứ ba, khi thiết kế các bài tập, giáo viên cần sử dụng chất liệu là các tình huống thực tiễn, các vụ việc điển hình bám sát những vấn đề thời sự được dư luận xã hội quan tâm. Có như vậy, các bài tập được xây

ĐÀO TẠO

dựng mới mang tính thực tiễn và kích thích sự hứng thú, say mê của sinh viên trong việc thảo luận, giải quyết bài tập. Hơn nữa, do lớp học có nhiều sinh viên nên việc xây dựng các loại bài tập cần tránh sự trùng lặp hoặc sự giống nhau giữa các nhóm cũng như giữa các sinh viên để ngăn ngừa khả năng sao chép, phần lời giải của nhau. Bên cạnh đó, việc thiết kế nội dung bài tập làm sao để giáo viên có thể dễ dàng nhận biết, phát hiện được sự sao chép, bài của sinh viên trong quá trình đánh giá kết quả.

Để đáp ứng được các yêu cầu này, giáo viên cần xây dựng ngân hàng bài tập với các modul, các dạng bài tập khác nhau. Ngân hàng bài tập luôn có sự đổi mới, bổ sung các modul tình huống mới qua từng học kì.

Thứ tư, quá trình thiết kế bài tập không phải là hoạt động độc lập của từng giáo viên mà là quá trình trao đổi, hợp tác của cả bộ môn. Điều này có nghĩa là bộ môn có thể giao cho từng giáo viên trách nhiệm thiết kế một vài dạng bài tập. Sau đó, trưởng bộ môn tổng hợp các dạng bài tập của các thành viên và tổ chức cuộc họp chuyên môn trao đổi, góp ý về nội dung, cấu trúc logic, sự hợp lí của những tình tiết, tính khoa học... của từng bài tập cũng như thảo luận về cách thức giải quyết từng loại bài tập. Sau khi có ý kiến thống nhất về nội dung, cách thức giải quyết đối với từng loại bài tập, bộ môn tiến hành chỉnh sửa, in và lưu trữ thành ngân hàng bài tập để phát cho sinh viên. Kết thúc học phần theo tín chỉ, bộ

môn cần tổ chức cho các thành viên trao đổi, góp ý, rút kinh nghiệm, bổ sung về các loại bài tập nhằm góp phần làm cho ngân hàng bài tập của bộ môn ngày càng phong phú và hoàn thiện hơn.

Việc xây dựng, hoàn thiện các loại bài tập theo học chế tín chỉ còn dựa trên việc xem xét, lắng nghe các ý kiến nhận xét, phản hồi từ phía người học. Có như vậy, việc thiết kế các bài tập theo học chế tín chỉ mới đạt chất lượng tốt.

3. Kinh nghiệm cách thức giao các loại bài tập theo học chế tín chỉ

Căn cứ theo nội dung chương trình, đề cương, hồ sơ môn học và tiến độ thực hiện, giáo viên sẽ giao các loại bài tập cho sinh viên. Qua thời gian thực hiện đào tạo theo học chế tín chỉ có thể rút ra một vài kinh nghiệm về cách thức giao các loại bài tập, cụ thể như sau:

Thứ nhất, theo kế hoạch đào tạo, tuần 0 (tuần đầu tiên) là tuần giới thiệu cho sinh viên về đề cương môn học, nội dung, kế hoạch học tập. Khi thực hiện công việc này, giáo viên cần giới thiệu cho sinh viên biết được các loại bài tập mà họ sẽ phải hoàn thành trong quá trình học; dự kiến thời gian giao bài tập và dự kiến thời gian phải hoàn thành, nộp bài tập cũng như dự kiến thời gian công bố kết quả điểm. Mục đích của việc làm này là giúp sinh viên nắm bắt được kế hoạch, chủ động sắp xếp thời gian để hoàn thành các loại bài tập ngay từ khi chương trình học chưa bắt đầu.

Thứ hai, khi giao các loại bài tập cá

ĐÀO TẠO

nhân, giáo viên cần có sổ theo dõi, ghi chép về thời gian giao bài, thời gian nộp bài, danh sách họ và tên sinh viên được giao từng loại bài tập cụ thể để dễ dàng trong việc theo dõi, đánh giá kết quả. Đối với bài tập cá nhân/tuần cần thiết kể nhiều dạng bài tập khác nhau (có dạng bài tập tình huống, có dạng bài tập tư vấn, có dạng bài tập trắc nghiệm, có dạng bài tập tự luận ...) để ngăn ngừa việc sinh viên sao chép bài làm của nhau. Hơn nữa, để tránh việc sinh viên “cắt dán” thông tin tình huống vụ việc cụ thể từ báo chí, internet... giáo viên cần thiết kể những yêu cầu không quá giản đơn mà đòi hỏi sinh viên khi giải quyết phải động não, tìm tòi và trình bày các chính kiến của bản thân.

- Đối với dạng bài tập nhóm/tháng. Trước khi thực hiện việc giao bài tập nhóm/tháng, giáo viên nên để cho sinh viên tự phân chia nhóm, tự bầu nhóm trưởng, thư kí nhóm (công việc này nên thực hiện ở tuần 0) và lập danh sách các thành viên của nhóm để tiện cho việc theo dõi, kiểm tra, đánh giá. Khi giao bài tập nhóm, giáo viên cần giải thích và giao nhiệm vụ cụ thể cho từng thành viên trong nhóm, cho nhóm trưởng, cho thư kí của nhóm đồng thời giải đáp các thắc mắc của sinh viên xung quanh vấn đề này. Lưu ý cần có cơ chế thưởng điểm đối với những thành viên có đóng góp tích cực và trừ điểm đối với những thành viên không tích cực, trông chờ, ỷ lại hoặc học tập theo kiểu hình thức chống chế, đối phó. Hơn nữa, giáo viên cần khuyến khích các thành viên trong nhóm kiểm soát những

hành vi của nhau và phản ánh chính xác, trung thực, khách quan kết quả tham gia của từng thành viên trong biên bản làm việc nhóm. Có như vậy, giáo viên mới đánh giá chính xác kết quả cũng như công sức tham gia của từng thành viên vào việc giải quyết bài tập nhóm.

Thứ ba, trong quá trình giảng dạy cần thực hiện nghiêm túc chế độ trực tư vấn của bộ môn. Theo đó, bộ môn cần phân công cụ thể giáo viên trực tư vấn để giải đáp các thắc mắc của sinh viên liên quan đến việc giải quyết các loại bài tập. Kế hoạch, thời gian, địa điểm, họ tên, số điện thoại hoặc e-mail của giáo viên trực tư vấn cần được bộ môn thông báo cho sinh viên biết để tiện cho việc liên hệ, trao đổi.

4. Một vài trao đổi, kiến nghị góp phần nâng cao chất lượng công tác xây dựng các loại bài tập và giao bài tập cho sinh viên theo học chế tín chỉ

Thực tiễn áp dụng phương thức đào tạo theo học chế tín chỉ cho thấy vẫn còn một số lượng không nhỏ sinh viên học tập theo cách đối phó. Điều này thể hiện:

- Một số sinh viên truy cập, tra cứu thông tin trên mạng Internet, sách, báo... và “bê nguyên xi” dung lượng thông tin thu thập được vào việc giải bài tập mà không có sự phân tích, bình luận, đánh giá thể hiện chính kiến cá nhân.

- Vẫn còn một số trường hợp sinh viên sao chép phần giải bài tập của nhau. Điều này được phản ánh trong quá trình đánh giá kết quả bài tập cá nhân, có một số bài nội

ĐÀO TẠO

dung giống nhau toàn bộ hoặc giống nhau một phần.

- Một số thành viên trong nhóm còn có thái độ ỷ lại, không tích cực tham gia vào quá trình giải bài tập nhóm. Điều này được thể hiện trong biên bản làm việc nhóm hoặc trong phần thuyết trình kết quả làm việc nhóm.

- Một bộ phận nhỏ sinh viên học tập theo kiểu chống ché, thiếu ý thức tự giác. Điều này thể hiện ở việc nộp bài tập có số trang quá ngắn (từ 1 - 2 trang), nội dung sơ sài, chữ viết cầu thả, không đánh máy hoặc trích dẫn, viện dẫn các số liệu không có chú thích, không có danh mục tài liệu tham khảo v.v..

- Trong và ngoài giờ tư vấn, sinh viên không hỏi các nội dung bài giảng mà chủ yếu hỏi giáo viên về cách thức giải quyết các loại bài tập v.v..

Để khắc phục những tồn tại này và góp phần nâng cao chất lượng xây dựng các loại bài tập và giao bài tập cho sinh viên theo học chế tín chỉ trong thời gian tới, chúng tôi xin trao đổi một vài kiến nghị sau đây:

Một là đối với việc xây dựng các loại bài tập, giáo viên cần thiết kế nhiều dạng bài tập khác nhau, với các dữ kiện và yêu cầu khác nhau để tránh sinh viên có sự sao chép nội dung bài giải của nhau. Đặc biệt nên đưa ra các yêu cầu buộc sinh viên phải nêu quan điểm cá nhân để buộc họ phải động não, suy nghĩ trong việc giải bài tập.

Khi phát hiện có sự sao chép của nhau, giáo viên cần có sự xử lý nghiêm khắc. Hơn nữa, việc xử lý này cần được áp dụng thống nhất trong toàn trường nhằm đảm bảo sự

công bằng, bình đẳng trong việc dạy và học.

Hai là các loại bài tập giao cho sinh viên không có sự trùng lặp về nội dung, đa dạng về hình thức và đưa ra các yêu cầu khác nhau đối với mỗi sinh viên.

Ba là các loại bài tập được thiết kế với các yêu cầu đòi hỏi sinh viên phải có sự độc lập suy nghĩ và bộc lộ rõ chính kiến của mình, chú trọng đến việc xây dựng các dạng bài tập nhằm trau dồi kỹ năng phân tích, kỹ năng lập luận, thuyết trình, kỹ năng vận dụng v.v. cho sinh viên.

Bốn là ngân hàng bài tập luôn có sự sửa đổi, bổ sung các bài tập mới.

Năm là đổi mới cách thức giao bài tập nhóm cho sinh viên theo hướng phân công, làm rõ yêu cầu của từng thành viên trong nhóm đồng thời xác lập cơ chế kiểm tra, giám sát lẫn nhau giữa các thành viên trong nhóm. Khi phát hiện có hiện tượng thành viên trong nhóm trông chờ, ỷ lại vào các thành viên khác, giáo viên cần có các biện pháp động viên, uốn nắn kịp thời v.v..

Sáu là các bộ môn cần duy trì thường xuyên, có nền nếp việc trực tư vấn kịp thời giải đáp các thắc mắc của sinh viên.

Bảy là nhà trường cần tổ chức việc trao đổi, sơ kết đánh giá quá trình đào tạo theo học chế tín chỉ nói chung và kinh nghiệm về xây dựng các loại bài tập và phương thức giao các loại bài tập theo học chế tín chỉ nói riêng. Thực hiện phát phiếu thăm dò ý kiến đánh giá của sinh viên về ngân hàng bài tập và phương thức giao bài tập theo học chế tín chỉ v.v..